

(ازدواج)

مسأله مهم اجتماعی

مقدمه

اختلاف و کشمکش در زندگی خانوادگی ایرانی تقریباً یک پدیده و گرفتاری عمومی است این ادعائی است که هر کس میتواند با دقت بیشتری آنرا محقق سازد یک نگاه دقیق بر زندگی زناشویی اطرافیان کافی است که گوشه‌ای از یک اختلاف دامن‌دار را در زندگی آنها نمودار سازد و بما بفهماند که وجود یک بیماری اجتماعی خطرناک و بدفرجام بنام اختلاف خانوادگی در جامعه ایرانی تا چه پایه عمومیت دارد.

بارها دیده‌ام خانواده‌هایی را پس از گذراندن سالهای زندگی زناشویی ناگهان از پا در آمده و از هم پاشیده شده‌اند معلوم شده است که اختلافات خانوادگی مانند موریانه که چوب را از درون میخورد بنای آن خانواده‌ها را خالی و پوک کرده است .

برخورد با همین اختلافات که و گاه مرا بر آن داشت که مسائل خانوادگی و علل درهم ریختن بنای خانواده‌ها را با دیده تیز بین تری بنگرم و قیافه ظاهری و علل اختلاف آنها را از جنبه دقیق تری بررسی نمایم .

البته آنها که با مسائل اجتماعی سروکار دارند و در این زمینه مطالعاتی کرده‌اند بخوبی میدانند که مسأله اختلافات خانوادگی از اهم مسائل اجتماعی است و این مسأله بخصوص در کشور ما از هر نظر که مورد توجه قرار گیرد در خور تعمق و بررسی است .

عوامل خاصی در اجتماع ایرانی باعث میشود که بیشتر ازدواجها در شرایط غیر طبیعی و یا نامناسب صورت گیرد و یا ازدواجهای را هم که در شرایط کاملاً طبیعی و منطقی صورت گرفته با عواقب ناگواری روبرو سازد .

توجه این علل و شرایط نیازمند شرح مبسوطی است ولی بهر حال نتیجه حاصله از برخورد مجموع علل و عوامل مذکور طوری است که غالباً علت‌العلل کلیه گرفتاریها و سرانجام جدا شدن زن و شوهر از یکدیگر است لازم بتذکر است که هر یک از این جداییها مآلاً متضمن بروز ناراحتیهای مهم و قابل توجهی

مانند بی سرپرست ماندن اطفال پریشانی و نابسامانی شرایط زندگی زن یا شوهر
بروز اختلافات روحی و غیره می باشد

با توجه بمقدمه ای که گذشت بررسی علل و عواملی که منجر بجدائی
زن و شوهر و از هم پاشیده شدن کانون خانواده هاست اهمیت بیشتری بخود
می گیرد.

برای پی بردن بنحوه ازدواجها و کیفیت اختلافها يك بررسی آماری دقیق
کمال ضرورت را دارد.

هدف از این تحقیق

فکر نخستین و اساسی برای تهیه و تدوین این رساله، تحقیق در اطراف مسأله
مهم اجتماعی بود که آیا اگر ازدواج تحت شرایط عادی و از روی مطالعه کافی
و آموزش قبلی انجام بگیرد منجر بخوشبختی و سعادت میشود؟ و بیشتر ازدواجهای
نا موافق معلول عدم اطلاع و تمجیل و یا اجبار خانوادگی و غیر خانوادگی است
است و بطور کلی چگونه میتوان يك فرمول کلی برای ازدواج موفق بدست داد
باین منظور ابتدائاً فرض مسأله بشرح زیرین طبقه بندی شد.

الف - چه عامل و یا عواملی باعث ازدواجهای موفق و یادوام میشود؟

ب - علت اینکه بعضی ازدواجها منتهی به ناکامی و شکست میگردد چیست؟
پس از آنکه پرسشنامه های لازم تهیه و در دسترس جامعه مورد نظر
قرار داده شد و پاسخهای رسیده بررسی گردید این نتیجه بدست آمد که در اثر
نقائسی که در مجموع کار وجود داشته و بواسطه کمی فرصت آنچه در آغاز
مورد نظر بوده محصول کار نمیتواند جوابگوی منظور اصلی سابق الذکر باشد
از اینجهت این تحقیق بمنوان يك تحقیق مقدماتی مورد قبول واقع گردید
فایده قبول این تحقیقات عنوان بالامالاً این خواهد بود که در آینده دنباله
این سری تحقیقات گرفته شود و سرانجام نتیجه اصلی که یافتن علل و عوامل
اختلافات زناشویی است بدست آید و این نتیجه بتواند بمنوان يك تحقیق و مطالعه
مطمئن برای شناخت علل جداییها در اختیار علاقمندان گذاشته شود.

روش مطالعه :

برداشتن نخستین گام در این راه مانند برداشتن قدم اولین در هر کار
دیگر دشوار مینمود بدینجهت با گروهی از صاحب نظران در این باره مشورت
کردم برخی گفتند باری سنگین است که کشیدنش از توانائیم بیرون است وقتی
چند گفتند اگر دشوار است بهر حال دشوارتر از همه کارهای مهم دیگر نیست
خلاصه همین تشویقها و ترغیب های خردمندانه دلیل را هم شد و مرا در انجام
آنچه در نظر داشتم استوارتر کرد .

گام دوم فراهم آوردن مقدمات و وسایل کار میباشد بتهائی و درمندی

کوتاه بیک مطالعه وسیع دست بزیم اما بزودی دریافتم که اینکار اگر ممکن نباشد کاریست دشوار بدینجهت میبایست دامنه آرزویم را تنگتر کنم و بدینجهت بانتخاب نمونه‌ای پرداختم و از راه نمونه گیری یکی از قشرهای اجتماعی را از روی برخی مشخصات که در دسته‌های مشترک است بانتخاب نمونه‌ای پرداختم لذا بیک بخش فرهنگی واز آن بخش بگروهی محدود و مشخص اکتفا نمودم یعنی برآن شدم که درانجام کارم ازطبقات دیگر قابل توجه تراست ابتدایک پرسشنامه با ۳۰ پرسش بازبین نمونه انتخاب شده توزیع کردم و از بررسی پاسخهایی که به پرسشنامه مذکور داده شده بود دریافتم که در پرسشنامه‌های بعدی نحوه سئوالات باید از چه قرار باشد سرانجام آخرین پرسشنامه را مشتمل بر ۲۳ پرسش که تقریباً نیمی از سئوالات باز و نیم دیگر بسته بود تنظیم کردم گام سوم توزیع پرسشنامه های نهائی و برخورد با کسانی که برای گرفتن و پر کردن پرسشنامه‌ها با آنان مراجعه میکردم جالب و متنوع بود گروهی که گوئی بشدت از شرکت در چنین کارهایی ترس و واهمه داشتند صریحاً یا ضمناً خواهش مرا رد میکردند یکدسته ابتدا تمایل نشان میدادند و پرسشنامه را میگرداندولی از پس دادن آنها بیبها نه‌های مختلف و گاه عذرهای زنده خودداری مینمودند در عوض یکدسته هم باکمال بزرگواری از خواهش من استقبال کردند و در انجام کارهایی که پیش گرفته بودم یاریم می نمودند جالبترین موضوعی که با آن برخورد نمودم این بود که گروهی پس از آنکه از منظورم آگاه میشدند اظهار تمایل میکردند که در فرصت بیشتری نکته‌های دقیق تری از زندگی خود را برایم بگویند همین یگانگی و صمیمیت خود عامل مؤثری در تشویق و تهییج درانجام کارم بود .

نظری بازدواج در ایران باستان

تأحدود نیم قرن پیش خانواده پهناور پدرسالاری صورت رایج نظام خانوادگی در ایران بود پدران نه تنها در هنگام خردسالی بلکه پس از ازدواج از فرزندان نشان حمایت میکردند خانه بیش از ۲-۳ نسل را در خود جامیداد و چه بسا که بستگان نسبی و سببی را هم در بر میگرفت آنچه خانواده را بهم می پیوست گذشته از پیروی مذهب و سنن مشترک یا احترام مطلق بپدر خاندان این بود که همگی در حکم کارکنان دستگاه اقتصادی واحدی بودند.

تنها کار و منافع اقتصادی مایه بستگی افراد خانواده یکدیگر نبود ، پیوندهای متعدد دیگری از نوع اجتماعی بر آن رابطه افزوده میشد از آنجمله ذوق همدمی و شوق همدلی بود که میان اعضای یک خانواده وجود داشت .

بخلاف خانواده امروزه کس از پی خواسته‌ای دیگر نمیرفت میتوان گفت خانواده برای انسان آن زمان دنیائی کامل و تنها بهمه خوبیها آراسته بود بار و وظایفی را که امروزه مؤسسات مختلف بدوش دارند در آن خانواده یک تنه پیش میبرد

خانه هم قانون الفت زن وشوهر بودوهم بکودکان دانش میاموخت وهم سنتهای کهن چه عرفی وچه مذهبی را حفظ و نقل میکرد خلاصه هم بمثابة کارگاهی اقتصادی وهم بمنزله جایگاه خوشی و کامرانی بود .

تحولات اقتصادی و سیاسی واجتماعی وفکری که در نیم قرن اخیر رخ داد چهره خانواده ایرانی را خصوصا در شهرها دگرگون کرد قدرت پدر تزلزل یافت وحدت خانوادگی زبونی گرفت و وسعت ابعاد ووظایف این واحد مهم حیاتی واجتماعی روبگاهش رفت با آنکه قوانین ومقررات مربوط بازدواج و خانواده تغییر فاحش نیافت وچوب بست قانون مدنی تازه مبانی اسلامی دیر مانده را با اندک مرمتی نگاهداشت اما نیروی زور آور تحول که زاده مقتضیات عصر جدید است ازدرون سر بر کرد وتبادل قدیم را بلرزه در آورد مثلا با آنکه قانون مدنی واسلام تعداد زوجات را تجویز میکند اما شرایط زندگی تازه چنانست که از قبولش استنکاف دارد در نکاح منقطع منع حقوقی موجود نیست اما وجدان جامعه از آن پرهیز مینماید مقتضای زندگی شهری خانواده کوچک زن وشوهری است و اجتماع چند نسل در یک مسکن دیگر امکان ندارد با وجود این از خانواده وسیع پدرسالاری نه تنها در میان ایلات وده نشینان بلکه نزد مردم شهری نیز آثار وبقایای بسیاری دیده میشود چنانکه گاه در یک خانه ۲ نسل جوان و سالخورده در کنار هم زیست میکنند و بر سر کهنه و نو باهم اختلاف نظر دارند مثلا در حالیکه نسل قدیم با آزادی جوانان در انتخاب همسر مخالفت است ورأی آنان را ناپخته و ناسنجیده میداند. در این جا این نکته نیز شایان توجه است که خانواده ایرانی در پی خانواده آمریکائی یا اروپائی نمیرود بلکه همان مراحل را که در طی دو قرن اخیر پیموده اند طی میکند و کاملا بهمان صورت در میآید خلاصه اینکه گرایش وتمایلی بآن سوی کاراست بدون آنکه بتحقیق بتوان گفت که سرانجام یکسان خواهد بود .

ازدواج وصور آن ..

پایه گذار خانواده زناشویی ازدواج است وآن برابله قانونی ، عرفی و یا مذهبی گفته می شود که مردوزن را برای شرکت دائم یا موقت در زندگی بهم می پیوندد پس بحث درباره خانواده امروزی را به تحلیلی از ازدواج مقدم باید داشت « ازدواج را گاه رسم و گاه نهاد اجتماعی خوانده اند . »

بعقیده بعضی کار ازدواج جز تنظیم قانونی ، روابط جسمی نیست بعبارت دیگر هدف زناشویی تنها تمتع است جمعی دیگر از علما مقصد ازدواج را تولید نسل وتشکیل خانواده می دانند وبر آنند که از صرف رابطه جسمانی اگر غرض فرزند آوردن و پروردن نباشد ازدواج حقیقی بوجود نمیآید در هر صورت خواه منظور ازدواج تشکیل خانواده وتولید نسل باشد و خواه تمتع جسمی فرزندان که بوجود میآید باید تحت سرپرستی وتریتت زوجین بزرگه شوند حال اگر این فرزندان در محیطی سالم وآرام رشد یابند دارای روحی سالم و بانشاط و فعال خواهند بود و مسلما نسل آینده نسلی کامل خواهد داشت چه بسا که کودکانی که در اثر

اختلاف خانواده‌گی روحاً بیمار و کسل و پژمرده خواهند بود و اغلب سعی میکنند خود را بهر دری زده از محیط پریها و جنجالی خانه بگریزد اگر با توجه بیشتری بوضع داخلی خانواده ها بنگریم ، باین نتیجه میرسیم که ازدواج‌های نامناسب فرزندان ناراحت ، عنان گسیخته و عاصی بیار خواهد آورد . مطالعه ای در وضع افراد زندانی و بدکار صحت این امر را روشن میسازد چه بسا فرزندان که بواسطه ناراحتی و دعوا و امر افعه یا جدائی والدین قادر به درس خواندن نیستند خود من اغلب در سر کلاس درس شاهد و ناظر ناراحتیهای اینگونه اطفال بوده‌ام که بواسطه ناراحتی والدین خوب نمیتوانستند درس بخوانند .

سوابق امر :

هر رشته از علوم مجموعه اطلاعاتی است که بشر در نتیجه تجربه و احیاناً تصادف بدست آورده و در جریان تعلیم و تعلم قرار داده است انسان با اطلاع از هر يك از شعب علمی توانست يك سلسله از مشکلات و مسائل را رفع و موجبات آسایش زندگی را فراهم سازد مثلاً با اطلاع از علم طب طرز تشخیص امراض و درمان آنها را دریافت و بشر را از مرگ نجات داد و با استفاده از علم کشاورزی محصولات بهتر و فراوانتر با وسایل مدرن بدست آورده و منظور از سایر علوم بمنظور رفاه بیشتر انسان مورد استفاده واقع شد .

ولی باید اعتراف کرد که مهمترین مسئله‌ای که موضوع آسایش و راحتی فکر و زندگی انسان است کمتر مورد توجه قرار گرفته و با وجود اهمیت بسزائی که در زندگی بشر داشته هیچگاه بخصوص در کشور ما مورد مطالعه و مذاقه عمیق قرار نگرفته است و اگر بحثی شده بیشتر مربوط به عواطف و احساسات بوده و اکثراً ناراحتی‌های ازدواج را بدلائل تعصبات مذهبی و آداب و سنن اجتماعی ، ناشی از بیخت یا شانس ، تصادف ، تقدیر ، تفأل . پیشانی و امثال این فرضیه‌های خرافی میدانند و یا بعضی زن را مسئول شکست و ناراحتی و برخی مرد را و گروهی هر دو و جمعی این شکست را مقدر و شانس میدانند بعضی وقوف بر خانه‌داری و یا تدبیر منزل را حل مشکل دانسته و آسایش مطلوب را در آگاهی آنان میدانند . درست است که خانه‌داری یکی از وسایل موفقیت در ازدواج است ولی بهیچوجه بتنهایی نمیتواند دلیل بر سعادت زندگی زناشویی باشد مسلماً له‌ای که باید بیشتر مورد مطالعه و دقت قرار گیرد تفاهم دور و دانستن مطالبی را جع بزنگی زناشویی ، مسائل اقتصادی و احساس مسئولیت دو طرف است بطوریکه می بینیم دختر و پسری باهم ازدواج میکنند بدون اینکه کوچکترین تعلیمی را جع بزنگی جدید و یا حتی راجع به خودشان داشته باشند .

جامعه مورد مطالعه :

چنانکه در مقدمه تذکر داده شد برای اینکه جامعه مورد مطالعه معین و مشخصی باشد و در عین حال چنین تحقیقی تازه است حتی الامکان طبقه ای

انتخاب شود که بیشتر مورد اطمینان و اعتماد باشد تا بهتر و کاملتر بتسوان به تحقیق ادامه داد لذا با صلاح دید و مشورت استاد محترم ، جامعه مورد مطالعه از بین فرهنگیان انتخاب گردید و چون جامعه فرهنگیان هم جامعه وسیعی است و امکان تحقیق بتنهائی فراهم نمیشد ناچار از روش انتخاب نمونه گیری استفاده شد و برای انتخاب نمونه بین بخشهای فرهنگی تهران قرعه بنام کارمندان آموزشی و دفتری فرهنگیان ناحیه ۹ در سال تحصیلی ۴۳-۱۳۴۲ اصابت کرد .

ناحیه ۹ فرهنگ تهران شامل - تهران پارس ، تهران نو ، نارمک ، دوشان تپه ، تانیر و هوائی و دارای ۸۳ دبیرستان و دبستان است .

در حدود ۳۵۰ پرسشنامه توزیع شد فقط ۲۰۴ پرسشنامه کامل و ۲۰ پرسشنامه

ناقص برگشت .

پایان

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی